

RECOVER | Prisidėti prie prekybos žmonėmis aukų atsigavimo
ir reintegracijos per sportą

Projekto numeris: 101183243

Co-funded by
the European Union

Recover

D3.1. Gebėjimų stiprinimo programa

RECOVER

Prisidėti prie prekybos žmonėmis aukų atsigavimo ir reintegracijos per sportą

D3.1. Gebėjimų stiprinimo programa

Pagrindinis naudos gavėjas:	CARDET
Dokumento versija:	1.0
Įgyvendinimo terminas:	2026-01-30
Sklaidos lygis:	PU (viešas)

Projekto informacija

Projekto akronimas:	RECOVER
Projekto pavadinimas:	Prisidėti prie prekybos žmonėmis aukų atsigavimo ir reintegracijos per sportą
Kvietimas:	ERASMUS-SPORT-2024
Projekto numeris:	101183243
Tipas:	ERASMUS-LS
Projekto pradžios data:	2025 m. sausio 1 d.
Projekto trukmė:	36 mėnesiai
Koordinatorius:	KMOP, KENTRO MERIMNAS OIKOGENEIAS KAI PAIDIOU

Turinys

Įvadas	7
1. Modulis 1 – Sporto vertės supratimas prekybos žmonėmis aukų atsigavimo ir reintegracijos procese	8
1.1 Modulio rezultatai.....	8
1.2 Turinys.....	9
1.3 Modulio metodai	11
1.4 Vertinimas.....	11
1.5 Priedai / Ištekliai ir literatūra	11
1.6 Modulis 1 – „PowerPoint“ pristatymas	12
2. Modulis 2 – Tikslinės grupės specialiųjų poreikių atpažinimas ir darbas su jais	12
2.1 Mokymų rezultatai.....	12
Po mokymų specialistai gebės:	12
2.2 Turinys: prekybos žmonėmis aukų supratimas (bandomasis etapas).....	13
2.3 Mokymo metodai	14
2.4 Vertinimas.....	14
2.5 Modulis 2– „PowerPoint“ pristatymas	15
3. Modulis 3- Etiniai aspektai ir aktualūs teisiniai pagrindai	15
3.1 Modulio rezultatai.....	15
3.2 Turinys.....	16
3.3 Mokymų metodai	18
3.4 Vertinimas.....	18
3.5 Literatūra ir šaltiniai	19
3.6 Modulis 3- „PowerPoint“ pristatymas.....	20
4. Modulis 4- Saugios ir įtraukios treniravimo aplinkos kūrimas	21
4.1 Modulio rezultatai.....	21

4.2	Turinys.....	22
4.3	Mokymų metodai	22
4.4	Literatūra ir šaltiniai	22
4.5	Modulis 4- „Power Point“ pristatymas.....	24
5.	Module 5- Treniravimo ir mokymo strategijų kūrimas, skatinančių prekybos žmonėmis aukų dalyvavimą.....	25
5.1	Modulio rezultatai.....	25
5.2	Turinys.....	26
5.3	Mokymų metodai	29
5.4	Vertinimas.....	29
5.5	Literatūra ir šaltiniai	30
5.6	Modulis 5- „Power Point“ pristatymas.....	31
6.	Module 6- Bendradarbiavimo būdai tarp skirtingų specialistų.....	32
6.1	Modulio rezultatai.....	32
6.2	Turinys.....	33
6.3	Mokymų metodai	36
6.4	Vertinimas.....	36
6.5	Modulis 6- „PowerPoint “pristatymas.....	36
7.	Papildoma literatūra.....	37
7.1	Kipras	37
7.2	Graikija	39
7.3	Italija	40
	Šaltiniai: https://www.liberinantes.org and https://www.uisp.it UISP.....	41
7.4	Lietuva.....	41
7.5	Portugalija.....	42
7.6	Ispanija.....	44

7.7	ES.....	45
8.	Išvados	48

Įvadas

Gebėjimų stiprinimo programa siekia skatinti bendradarbiavimą tarp sporto srities specialistų ir specialistų, teikiančių tiesioginę pagalbą prekybos žmonėmis aukoms, kad jie galėtų kartu kurti ir įgyvendinti sportines veiklas prekybos žmonėmis aukų naudoms gavėjams. Programa, be kita ko, apima: sporto svarbos supratimą aukų atsigavimo ir reintegracijos procese; tikslinės grupės specialiųjų poreikių atpažinimą ir darbą su jais; etinius aspektus ir aktualų teisinį reglamentavimą; saugios ir įtraukios treniravimo aplinkos kūrimą; treniravimo ir mokymo strategijų, skatinančių tikslinės grupės dalyvavimą, rengimą; skirtingų specialistų (sporto trenerių ir instruktorių, socialinių darbuotojų bei psichologų) bendradarbiavimo būdus, taip pat papildomos literatūros apžvalgą.

Ši programa parengta remiantis WP2 veiklos rezultatais, kurių pagrindu konsorciumas sukūrė bendrą mokymų programą. Mokymosi modulių rengimo metodologija grindžiama konstruktyviojo suderinamumo principu – požiūriu, užtikrinančiu kokybiško mokymosi sąlygas, suderinant visus proceso etapus: nuo mokymosi rezultatų apibrėžimo iki mokymo metodų parinkimo ir vertinimo. Konstruktyvaus modulių suderinimo procesą sudaro trys pagrindiniai elementai: mokymosi rezultatų apibrėžimas; mokymosi ir mokymo metodų, padedančių pasiekti numatytus rezultatus, parinkimas; mokymosi rezultatų vertinimas.

Gebėjimų stiprinimo programoje pateikiama šešių programos modulių pamokų planų santraukos versija, o kiekvieno plano pabaigoje pateikiami „PowerPoint“ pristatymai. Be to, artimiausiais mėnesiais mokymo programa bus papildyta informacija apie e. vadovo (WP4) naudojimą, šios programos kontekste parengto įrankių rinkinio (WP5) taikymą, taip pat bus aktyviai skatinamas dalyvavimas e. hubuose (WP6).

1. Modulis 1 – Sporto vertės supratimas prekybos žmonėmis aukų atsigavimo ir reintegracijos procese

RECOVER programos kontekste šis modulis supažindina su pagrindine sporto, kaip holistinės atsigavimo priemonės, verte. Jame nagrinėjamos įrodymais pagrįstos sąsajos tarp fizinio aktyvumo ir traumos įveikimo, pabrėžiant, kaip gerai suplanuotos sporto iniciatyvos gali papildyti psichologines ir socialines paslaugas. Modulis taip pat dera su platesniais Europos prioritetais, tokiais kaip ES fizinio aktyvumo gairės, ES sporto darbo planas (2021–2024) ir kampanija „HealthyLifestyle4All“, kuriose sportas pripažįstamas kaip sveikatos, įtraukties ir atsparumo stiprinimo priemonė.

Galiausiai, suprasdami daugialypę sporto naudą, specialistai ir treneriai bus geriau pasirengę integruoti įtraukią, saugią ir į traumą orientuotą sportinę veiklą į prekybos žmonėmis aukų atsigavimo ir reintegracijos kelius. Šis supratimas sudaro pagrindą visiems tolesniems RECOVER gebėjimų stiprinimo programos moduliams.

1.1 Modulio rezultatai

Baigę šį modulį, dalyviai gebės:

1. **Atpažinti** psichologinius, fizinius ir socialinius traumos aspektus, kuriuos patiria prekybos žmonėmis aukos, ir suprasti, kaip sportas gali prisidėti prie jų atsigavimo ir įgalinimo.
2. **Paiškinti** pagrindinius mechanizmus, per kuriuos fizinis aktyvumas palaiko psichikos sveikatą, emocinį stabilumą ir savivertę traumos įveikimo procese.

3. **Identifikuoti** pagrindinius principus, kurie lemia sportu grįstų intervencijų veiksmingumą aukų reintegracijoje, įskaitant saugumą, įtrauktį ir pasitikėjimo kūrimą.
4. **Analizuoti** realius pavyzdžius ir gerąsias praktikas, kur sportas sėkmingai prisidėjo prie pažeidžiamų grupių gijimo, įgalinimo ir socialinės įtraukties.
5. **Reflektuoti** savo, kaip sporto specialistų, vaidmenį, suvokiant etines ir emocines atsakomybes dirbant su prekybos žmonėmis aukomis.
6. **Parengti** pirmines idėjas sporto užsiėmimams ar programoms, kurios būtų orientuotos į traumą, įtraukios ir pritaikomos aukų poreikiams.

1.2 Turinys

Gebėjimų stiprinimo programos 1 modulis apima šias temas.

Transformuojantis sporto vaidmuo atsigavimo procese – sportas yra daugiau nei fizinė veikla; tai struktūruota, socialinė ir emocinė patirtis, galinti padėti prekybos žmonėmis aukoms atkurti pasitikėjimą savimi, pasitikėjimą kitais ir autonomijos jausmą. Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO, 2022) ir Europos Komisijos (ES fizinio aktyvumo gairės) tyrimai rodo, kad reguliarus dalyvavimas sporto veiklose gerina psichikos sveikatą, mažina nerimą ir depresiją, stiprina kūno suvokimą ir skatina socialinius ryšius.

Psichologinė nauda: sportas gali padėti atkurti **saviveiksmingumo** ir **savivertės jausmą**. Daugelis prekybos žmonėmis aukų patiria potrauminį stresą, disociaciją ir pasitikėjimo kitais praradimą. Fizinis aktyvumas, ypač vykdomas saugioje ir struktūruotoje aplinkoje, skatina endorfinų išsiskyrimą ir palaiko teigiamą emocijų reguliavimą.

Fizinė nauda: fizinis aktyvumas padeda **atkurti fizinę sveikatą**, kuri dažnai būna pažeista išnaudojimo metu. Sportas padeda atgauti jėgą, koordinaciją ir bendrą savijautą.

Daugeliui aukų teigiamas ryšio su savo kūnu atkūrimas – ne per skausmą ar prievartą – pats savaime yra atsigavimo forma.

Socialinė ir bendruomeninė nauda: atsigavimas nėra vien individualus procesas – jis taip pat priklauso nuo **socialinės reintegracijos**. Sportas suteikia įtraukią, neverbalinę erdvę, kurioje galima atkurti pasitikėjimą, ugdyti komandinius įgūdžius ir iš naujo patirti priklausymo jausmą. Dalyvavimas bendruomenės sporto iniciatyvose padeda aukoms įveikti izoliaciją, ugdyti socialinius įgūdžius ir jaustis vertingais grupės nariais.

Sporto integravimas į atsigavimo procesus: sporto veiklų veiksmingumas priklauso nuo to, **kaip jos integruojamos** į platesnes atsigavimo ir reintegracijos sistemas. Trenerių, socialinių darbuotojų, psichologų ir nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimas yra būtinas siekiant užtikrinti, kad sporto užsiėmimai būtų orientuoti į **traumą** ir **pritaikyti dalyvių poreikiams**.

Įrodymai ir atitiktis ES politikai: RECOVER programa remiasi Europos ir tarptautiniais dokumentais, kurie pripažįsta sportą kaip įtraukties ir psichikos sveikatos stiprinimo katalizatorių: **ES fizinio aktyvumo gairės** – skatina naudoti sportą psichinei ir socialinei gerovei gerinti; **ES sporto darbo planas 2021–2024** – pabrėžia sporto vaidmenį vertybių ir socialinės įtraukties skatinime; **EU4Health programa** – sieja fizinį aktyvumą su atsigavimu ir ilgalaike sveikata; **kampanija „HealthyLifestyle4All“** – ragina užtikrinti vienodą prieigą prie sporto visiems, ypač pažeidžiamoms grupėms; **PSO Pasaulinis fizinio aktyvumo veiksmų planas (2018–2030)** – fizinį aktyvumą įvardija kaip svarbų psichikos sveikatos ir atsparumo stiprinimo veiksnį.

1.3 Modulio metodai

1 modulio įgyvendinimas apjungia **teorinę medžiagą, patyriminį mokymąsi ir bendrą refleksiją**, siekiant padėti treneriams ir specialistams įsisavinti tiek konceptualius, tiek emocinius sportu grįsto atsigavimo aspektus. Taikomi metodai skatina aktyvų įsitraukimą, empatiją ir gebėjimą įgytas žinias taikyti praktikoje, laikantis **konstruktyvaus suderinamumo** principų.

1.4 Vertinimas

Šio modulio vertinimo strategija orientuota į dalyvių **žinių, refleksijos ir praktinio koncepcijų** taikymo, susijusio su sporto naudojimu prekybos žmonėmis aukų atsigavimo ir reintegracijos procese, įvertinimą.

Vadovaujantis **konstruktyvaus suderinamumo** principu, užtikrinama, kad kiekvienas mokymosi tikslas būtų vertinamas prasmingais, į besimokantįjį orientuotais metodais.

Vertinimo tikslai

- patikrinti dalyvių supratimą apie **sporto psichologinę, fizinę ir socialinę naudą** atsigavimo procese;
- įvertinti jų **gebėjimą teorines žinias paversti praktinėmis idėjomis**;
- skatinti **savirefleksiją** apie požiūrį, etinius aspektus ir profesinę atsakomybę dirbant su prekybos žmonėmis aukomis.

1.5 Priedai / Ištekliai ir literatūra

Pagrindiniai šaltiniai ir politikos dokumentai

Šio modulio turinys parengtas remiantis Europos, tarptautiniais ir įrodymais pagrįstais šaltiniais, susijusiais su sportu, psichikos sveikata ir socialine įtrauktimi:

- Europos Komisija (2021). *ES sporto darbo planas 2021–2024*.
- Europos Komisija (2018). *ES fizinio aktyvumo gairės*

- Europos Komisija (2021). *Kampanija „HealthyLifestyle4All“*.
- Europos Komisija (2021). *EU4Health programa*.
- Pasaulio sveikatos organizacija (2018). *Pasaulinis fizinio aktyvumo veiksmų planas 2018–2030: aktyvesni žmonės – sveikesniam pasauliui*.
- SAMHSA (2014). *Į traumą orientuota priežiūra elgesio sveikatos paslaugose*.
- Europos Taryba (2010). *Rekomendacija CM/Rec(2010)5 dėl priemonių kovai su diskriminacija dėl seksualinės orientacijos ar lytinės tapatybės*.
- RECOVER projekto paraiška (2024). *101183243 – prisidėti prie prekybos žmonėmis aukų atsigavimo ir reintegracijos per sportą*.

1.6 Modulis 1 – „PowerPoint“ pristatymas

<https://www.recover-project.eu/wp-content/uploads/articulate-It/m1/story.html>

2. Modulis 2 – Tikslinės grupės specialiųjų poreikių atpažinimas ir darbas su jais

Šio modulio tikslas – padėti specialistams atpažinti skirtingų prekybos žmonėmis aukų grupių poreikius ir suprasti, kaip šie poreikiai veikia aukų atsigavimo procesą. Mokymų dalyviai sužinos, kaip trauma ir kultūriniai veiksniai daro įtaką aukų reakcijoms, pasitikėjimui, motyvacijai ir įsitraukimui į pagalbos ar sportines veiklas.

2.1 Mokymų rezultatai

Po mokymų specialistai gebės:

1. Suprasti, kaip lytis, amžius, seksualinė tapatybė, išnaudojimo forma, kultūrinė ir socialinė aplinka ar negalia gali paveikti aukas.
2. Apibūdinti pagrindines prekybos žmonėmis formas.

3. Atpažinti specifinius skirtingų aukų grupių poreikius ir galimus iššūkius.
4. Atpažinti dažniausiai pasitaikančias traumines reakcijas.
5. Taikyti į traumą orientuotus principus dirbant su prekybos žmonėmis aukomis įvairiuose kontekstuose, įskaitant sportines veiklas.
6. Skatinti aukų įsitraukimą į sportines veiklas kaip saugią, pasitikėjimą stiprinančią ir palaikančią erdvę.
7. Sąžiningai vertinti savo elgesį ir nuostatas, siekiant užtikrinti pagarbą, įtraukų ir žmogaus teisėmis grįstą darbą su pažeidžiamais asmenimis.

2.2 Turinys: prekybos žmonėmis aukų supratimas (bandomasis etapas)

Gebėjimų stiprinimo programos 2 modulis apima šias temas.

Prekybos žmonėmis aukų profilis: prekybos žmonėmis aukų profilį formuoja įvairūs rizikos ir pažeidžiamumo veiksniai, kurie daro įtaką tam, kaip asmuo patiria išnaudojimą ir kaip vyksta jo atsigavimas po jo. Lytis, amžius, seksualinė tapatybė, kultūrinė ir socialinė aplinka bei kitos asmeninės savybės lemia skirtingus iššūkius ir pagalbos poreikius.

Išnaudojimo formos: prekybos žmonėmis atvejai gali labai skirtis, todėl svarbu susipažinti su pagrindinėmis išnaudojimo formomis. Šios formos lemia skirtingas aukų patirtis ir reikalauja skirtingų pagalbos metodų. Dažniausios formos: seksualinis išnaudojimas, darbo išnaudojimas, priverstinės ar išnaudojančios santuokos, suaugusiųjų ir vaikų išnaudojimas nusikalstamai veiklai, prekyba organais, suaugusiųjų ir vaikų išnaudojimas elgetavimui, vertimas, spaudimas, apgaulė ir klaidinimas.

Trauma ir į traumą orientuota priežiūra: į traumą orientuota priežiūra – tai požiūris, grindžiamas supratimu, kad dauguma prekybos žmonėmis aukų patyrė sudėtingą

traumą. Šio metodo tikslas – sukurti saugią, palaikančią aplinką, kuri padėtų aukoms sveikti, o ne iš naujo išgyventi patirtą traumą.

Sportinių veiklų pritaikymas: pritaikytos sportinės veiklos gali padėti prekybos žmonėmis aukoms greičiau atgauti pasitikėjimą savimi, reintegrotis ir sumažinti stresą. Svarbu rinktis nekonkurencines ir neagresyvias sporto veiklas, nes jos gali priminti kontrolės ar spaudimo patirtis. Vietoje to rekomenduojama rinktis veiklas, kurios kuria pasitikėjimą, savikontrolę ir stiprina savivertės jausmą.

2.3 Mokymo metodai

Pagrindinis tikslas – suteikti žinių ir praktinių priemonių, padedančių atpažinti, suprasti ir tinkamai reaguoti į aukų poreikius sporto kontekste, vadovaujantis įtraukties ir į traumą orientuotos priežiūros principais.

Taikomas mišrus mokymo modelis, apjungiantis kontaktinius mokymus ir nuotolinius susitikimus, derinant teoriją su praktine analize bei įtraukiant interaktyvias užduotis.

2.4 Vertinimas

Vertinimo tikslas – nustatyti, kaip dalyviai įsisavino žinias apie prekybos žmonėmis formas, traumos riziką ir pagalbos principus sporto kontekste, taip pat kaip jie geba šias žinias taikyti praktikoje.

Vertinimo metodai:

- Interaktyvus žinių testas: trumpas, dinamiškas testas, skirtas patikrinti, kaip gerai dalyviai suprato pagrindinius modulyje aptartus aspektus (išnaudojimo formas, viktimizacijos požymius, reagavimo būdus, pagalbos principus).
- Grupinis atvejo analizės pristatymas: dalyviai pristato savo veiksmų planą ir paaiškina, kaip juo siekiama apsaugoti auką, atsižvelgiant į jos amžių, lytį, kultūrą ar sporto kontekstą.

- Grįžtamasis ryšys: kiekvienas dalyvis aprašo arba aptaria, ko išmoko, kaip tai paveiks jo kasdienę praktiką ir kaip jis planuoja užtikrinti saugią, įtraukią aplinką.

2.5 Modulis 2– „PowerPoint“ pristatymas

<https://www.recover-project.eu/wp-content/uploads/articulate-lt/m2/story.html>

3. Modulis 3- Etiniai aspektai ir aktualūs teisiniai pagrindai

Šis modulis yra esminis siekiant suteikti tikslinei auditorijai privalomas teisinės žinias ir etikos standartus, reikalingus prekybos žmonėmis aukų rėmimui, ypač sportinių veiklų kontekste. Modulyje nagrinėjamas būdingas galios disbalansas ir išgyvenusiųjų pažeidžiamumas, kuriant išsamų pagrindą, paremtą tarptautine žmogaus teisių teise. Pagrindinis dėmesys skiriamas susipažinimui su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, Europos žmogaus teisių konvencija (EŽTK) ir Vaiko teisių konvencija (VTK), identifikuojant straipsnius, draudžiančius priverstinį darbą ir užtikrinančius orumą, laisvę bei apsaugą nuo išnaudojimo.

Modulis baigiamas nacionalinės teisinės sistemos analize ir reikalavimu dalyviams pritaikyti įgytas žinias atliekant vertinamą testą apie teisinius pagrindus, taip užtikrinant, kad jie gebėtų atsakingai ir teisėtai spręsti sudėtingas etines dilemas.

3.1 Modulio rezultatai

Sėkmingai baigę šį modulį, dalyviai gebės:

1. Identifikuoti ir atskirti pagrindinius tarptautinius teisinius pagrindus, skirtus prekybos žmonėmis aukų apsaugai, įskaitant ES pagrindinių teisių chartiją, Europos žmogaus teisių konvenciją (EŽTK) ir Vaiko teisių konvenciją (VTK).

2. Atpažinti Prekybos žmonėmis protokolą (TIP protokolą) ir ES direktyvą 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja.
3. Siūlyti tinkamas pagalbos ir paramos aukoms priemonės, įskaitant teisę į kompensaciją, remiantis nustatytais prekybos žmonėmis teisiniais pagrindais.
4. Visose sąveikose ir sprendimų priėmimo teikti pirmenybę išgyvenusio asmens orumui ir savarankiškam apsisprendimui, o ne programiniam patogumui.
5. Laikytis nevertinančio, pagarbaus ir kultūriškai jautraus požiūrio bendraujant su skirtingos kilmės išgyvenusiais asmenimis.
6. Pripažinti profesinių ribų svarbą ir nuolatinės etinės refleksijos bei supervizijos poreikį, siekiant sumažinti pakartotinės traumos riziką.

3.2 Turinys

Gebėjimų stiprinimo programos 3 modulis apima šias temas.

Sportas yra didžiulė industrija, apjungianti įvairias veiklas ir kasmet reikšmingai prisidedanti prie vietos ir pasaulio ekonomikos. Be ekonominės, profesinės ir socialinės naudos, sportas taip pat pritraukia nesąžiningus nusikaltėlius ir prekybos žmonėmis vykdytojus, kurie siekia pasinaudoti šia daugelio milijardų vertės industrija vaikų ir suaugusiųjų išnaudojimui sporte, per sportą ir aplink sportą. Nepaisant to, kad prekyba žmonėmis yra sunkus nusikaltimas ir šiurkštus žmogaus teisių pažeidimas, prekyba žmonėmis sporto kontekste vis dar yra mažai žinoma problema (Mission 89, 2024. Pasaulinė teminė ataskaita apie prekybą žmonėmis sporte. Ženeva).

Europos Sąjungos pagrindinės teisės: prekyba žmonėmis yra sunkus nusikaltimas, šiurkštus pagrindinių teisių pažeidimas ir aiškiai draudžiama Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (toliau – ES chartija). Chartija nepakeičia nacionalinių teisinių sistemų, o jas papildo. Nacionaliniai teismai privalo spręsti atvejus, kai pažeidžiamos

asmenų pagrindinės teisės. Asmenys taip pat gali kreiptis į Europos Žmogaus Teisių Teismą, kuris nagrinėja civilinių ir politinių teisių pažeidimus pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją. Tam tikrais atvejais Europos Komisija gali kreiptis į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą, jei valstybė narė pažeidžia asmens teises, nesilaikydama ES teisės (Pagrindinės teisės ES).

Esami teisiniai pagrindai kovai su prekyba žmonėmis: tarptautiniu lygmeniu pagrindinis teisinis dokumentas, reglamentuojantis prekybą žmonėmis, yra Prekybos žmonėmis protokolas (TIP protokolas). Kiti svarbūs tarptautiniai dokumentai: 1989 m. Vaiko teisių konvencija, 1999 m. Konvencija dėl blogiausių vaikų darbo formų, 1979 m. Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims, 1926 m. Vergijos konvencija, nustatanti tarptautinę vergijos sąvoką, kuri gali būti taikoma aiškinant vergiją kaip išnaudojimo formą prekybos žmonėmis apibrėžime, 1930 m. Priverstinio darbo konvencija, 1956 m. Papildomoji konvencija dėl vergijos, vergų prekybos ir vergijai panašių institucijų bei praktikų panaikinimo.

Taip pat: ASEAN konvencija dėl kovos su prekyba žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais (ACTIP), Europos Tarybos konvencija dėl kovos su prekyba žmonėmis (ECAT), ES direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su ja bei aukų apsaugos ir SAARC konvencija dėl prekybos moterimis ir vaikais prostitucijos tikslais prevencijos ir kovos su ja (2002).

Be to, šiame modulyje nagrinėjamos ir kitos teisėkūros sritys, tokios kaip susiję nusikaltimai, vaikų apsauga ir vaikų teisės, verbavimo reglamentavimas, aukų pagalba ir parama bei Rekomenduojami žmogaus teisių ir prekybos žmonėmis principai (pagal OHCHR dokumentą). OHCHR dokumentas nustato pagrindą, kaip integruoti žmogaus teisių perspektyvą į visus kovos su prekyba žmonėmis teisės aktus ir politiką.

3.3 Mokymų metodai

Šis modulis įgyvendinamas taikant mišrų, į dalyvius orientuotą metodą, skirtą užtikrinti tiek išsamių žinių įsisavinimą, tiek jų praktinį taikymą jautriuose, realaus gyvenimo kontekstuose.

Modulis struktūruotas kaip interaktyvi, mišri mokymosi patirtis, siekiant maksimaliai padidinti įsitraukimą ir atliepti skirtingus mokymosi stilius:

- **Savarankiškas skaitmeninis pasirengimas (25 %):** dalyviai privalo iš anksto peržiūrėti pagrindinius teisinius dokumentus (ES direktyvą dėl prekybos žmonėmis, pagrindinius EŽTK ir VTK straipsnius ir kt.) bei perskaityti pateiktą santrauką ir pagrindinį turinį. Tai užtikrina bendrą bazinį žinių lygį visiems dalyviams.
- **Sinchroninė sesija (50 %):** moderuojami nuotoliniai mokymai (arba kontaktinė sesija), skirti išsamiai analizei ir diskusijoms. Šioje dalyje detalai nagrinėjami teisiniai pagrindai ir pristatoma bei praktikoje taikoma Teisinių ir etinių sprendimų priėmimo matrica. Sesija yra itin interaktyvi ir grindžiama grupinėmis diskusijomis bei problemų sprendimu.

3.4 Taikymas po sesijos ir vertinimas (25 %): vertinamojo testo atlikimas, kuriame dalyviai taiko įgytas žinias.

3.5 Vertinimas

Šio modulio vertinimo strategija orientuota į dalyvių **žinių, refleksijos ir praktinio koncepcijų**, susijusių su etiniais aspektais ir aktualiais teisiniais pagrindais, taikymo įvertinimą.

3.6 Literatūra ir šaltiniai

- *Convention on the Rights of the Child*. UNICEF. <https://www.unicef.org/child-rights-convention>
- *Convention C182 - Worst Forms of Child Labour Convention, 1999 (No. 182)*. https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312327
- *Convention C029 - Forced Labour Convention, 1930 (No. 29)*. https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312174
- Franklin, A. (2021). *Human Trafficking of Athletes: An Unseen Urgency in the Wide World of Sports*, Thurgood Marshall Law Review 46, no. 1: 3.
- *Fundamental rights in the EU*. Fundamental Rights in the EU. <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/democracy-and-human-rights/fundamental-rights-in-the-eu>
- Joint, U. N. Human Trafficking. <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/4ee6215e9.pdf>
- NODC. (2022). *Global Report on Trafficking in Persons 2022*. https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/2022/GLOTiP_2022_web.pdf
- OHCHR. *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women New York, 18 December 1979*. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-elimination-all-forms-discrimination-against-women>
- OHCHR. *Slavery Convention*. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/slavery-convention>
- OHCHR. *Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and institutions and practices similar to slavery*.

<https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/supplementary-convention-abolition-slavery-slave-trade-and>

- Touzenis, K. (2010). *Trafficking in human beings: Human rights and transnational criminal law, developments in law and practices*. UNESCO Migration Studies. UNESCO.

3.7 Modulis 3- „PowerPoint“ pristatymas.

<https://www.recover-project.eu/wp-content/uploads/articulate-It/m3/story.html>

4. Modulis 4- Saugios ir įtraukios treniravimo aplinkos kūrimas

Saugios ir įtraukios treniravimo aplinkos kūrimas yra būtinas prekybos žmonėmis aukų atsigavimui ir reintegracijai, nes tokia aplinka tampa pagrindu tiek psichologiniam gijimui, tiek socialinei integracijai. Tokia aplinka užtikrina fizinį, emocinį ir psichologinį saugumą, taikant į traumą orientuotas treniravimo praktikas, kurios atpažįsta sudėtingus VoTs poreikius ir jų pažeidžiamumą. Šios praktikos apima autonomijos gerbimą, pasitikėjimo kūrimą per nuoseklumą ir skaidrumą bei kultūriškai jautrios ir į lytį atsižvelgiančios paramos teikimą. Saugios treniravimo erdvės padeda išvengti pakartotinės traumos, mažindamos konkurencinį ar prievartinį spaudimą, kartu skatindamos įgalinimą, savarankiškumą ir pozityvius socialinius ryšius per sportą ir fizinį aktyvumą (RECOVER projektas, 2025; Fields, 2025; McElroy, 2025).

4.1 Modulio rezultatai

Baigę šį modulį, dalyviai gebės:

1. Taikyti apsaugos (safeguarding) principus ir į traumą orientuotas treniravimo praktikas, siekiant sukurti fiziškai ir emociškai saugią aplinką prekybos žmonėmis aukoms ir pažeidžiamiesiems sportininkams.
2. Suprojektuoti struktūruotą treniruotės sesiją, kuri apimtų ribų gerbimą, autonomiją ir traumai jautrius metodus, tinkamus darbui su VoTs.
3. Įvertinti probleminę trenerio kalbą ir netinkamus komunikacijos modelius.
4. Taikyti konfliktų valdymo strategijas ir grupės dinamikos intervencijas, atsižvelgiant į unikalius prekybos žmonėmis aukų poreikius ir galimus dirgiklius.
5. Demonstruoti nuoseklų ir patikimą trenerio elgesį.

4.2 Turinys

Gebėjimų stiprinimo programos 4 modulis apima šias temas: ką sporto kontekste reiškia „saugi erdvė“; patarimus, kaip kurti saugias sporto erdves; aiškių apsaugos taisyklių nustatymą; nuoseklumą, patikimumą, atvirą komunikaciją ir atskaitomybę; nevertinančios nuostatos palaikymą; į traumą orientuotų metodų taikymą; laiko ir pastangų skyrimą įtraukčiai (įskaitant įtraukią kalbą); grupės dinamikos ir konfliktų valdymą.

4.3 Mokymų metodai

Šis modulis įgyvendinamas taikant mišrų, į dalyvius orientuotą metodą, skirtą užtikrinti tiek išsamų žinių įsisavinimą, tiek jų praktinį taikymą jautriuose, realaus gyvenimo kontekstuose.

Temos ir mokymosi tikslų pristatymas;

- Saugios treniruotės sesijos kūrimas (darbas grupėse);
- Modulio pagrindinio turinio pristatymas;
- Komunikacijos laboratorija: „Kalba turi reikšmę!“ (perfrazuojanti grupinė veikla, dalyvių pristatymai ir grupinė refleksija);
- Vertinimas.

4.4 Literatūra ir šaltiniai

- Andoh, E. (2025). Treating survivors of human trafficking: Psychologists bring trauma-informed strategies to the therapeutic table. *American Psychological Association*, 56(2). <https://www.apa.org/monitor/2025/03/survivors-human-trafficking>

- Cutbush, S., McCallum Desselle, L., Larson, M., & D’Arcangelo, B. (2023, October 5). *Standards of care for anti-human trafficking service providers: Literature review*. RTI International for Freedom Network USA. https://freedomnetworkusa.org/app/uploads/2023/12/Standards-of-Care-for-Anti-Human-Trafficking-Service-Providers_Literature-Review_FINAL.pdf
- Fields, E. (2025, July 10). Community as care for human trafficking survivors. *Safe House Project*. <https://www.safehouseproject.org/blog/community-as-care-for-human-trafficking-survivors/>
- Kliwein, T. M. (2024, September 22). Creating trauma-informed sports environments for athletes: Applying trauma-informed principles to the spaces athletes train and compete. *Psychology Today*. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/in-the-trenches/202409/creating-trauma-informed-sports-environments-for-athletes>
- McElroy, M. (2025, May 30). Rebuilding psychological safety in sport: A guide for coaches. *LinkedIn*. <https://www.linkedin.com/pulse/rebuilding-psychological-safety-sport-guide-coaches-martin-mcelroy-ipcec>
- RECOVER Project. (2025). *D2.1 needs analysis report*. <https://www.recover-project.eu/outputs/>
- Surtees, R., Meshi, M., Tanellari, S., & Alikaj, A. (2022). *Mentoring trafficking victims: A reintegration guide for practitioners*. Different and Equal; NEXUS Institute.
- United States Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Office on Trafficking in Persons. (2018, January). *Adult human trafficking screening tool and guide*. https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/documents/otip/adult_human_trafficking_screening_tool_and_guide.pdf

4.5 Modulis 4- „Power Point“ pristatymas

<https://www.recover-project.eu/wp-content/uploads/articulate-It/m4/story.html>

5. Module 5- Treniravimo ir mokymo strategijų kūrimas, skatinančių prekybos žmonėmis aukų dalyvavimą

Prekybos žmonėmis aukos dažnai patiria traumines reakcijas, kurios tiesiogiai veikia jų dalyvavimą sporto veiklose: padidintą budrumą (hiperbudrumą), nepasitikėjimą, užsisiklindimą, gėdą, sunkumus susikaupti, disociaciją ir susilpnėjusį savarankiškumo jausmą. Traumų tyrimai (Herman, 1992; van der Kolk, 2014; Substance Abuse and Mental Health Services Administration [SAMHSA], 2014) rodo, kad trauma sutrikdo keturis pagrindinius gebėjimus, kurie yra būtini aktyviam dalyvavimui: Saugumo jausmą (fizinio ir emocinio saugumo patyrimą); Pasitikėjimo jausmą (tikėjimą, kad kitų ketinimai yra saugūs ir nuspėjami); Kontrolės / savarankiškumo jausmą (gebėjimą priimti sprendimus ir daryti įtaką savo patirčiai); Savireguliacijos gebėjimą (emocijų, sujaudinimo ir kūno reakcijų valdymą, leidžiantį išlikti „čia ir dabar“ bei įsitraukus).

5.1 Modulio rezultatai

Baigę modulį, dalyviai gebės:

1. Atpažinti traumines reakcijas, susijusias su dalyvavimu sporto veiklose.
2. Suprasti, kaip trauma sutrikdo pagrindinius mokymuisi ir dalyvavimui būtinus gebėjimus.
3. Taikyti į traumą orientuotas treniravimo strategijas, kurios mažina grėsmės pojūtį ir palaiko savireguliaciją.
4. Skatinti dalyvavimą taikant lanksčius, autonomiją palaikančius metodus.
5. Tinkamai reaguoti į traumines reakcijas treniruočių metu.
6. Kurti santykinės sąlygas, kurios neutralizuoja prievartos patirtis ir stiprina įgalinimą.

7. Taikyti grupinio lygmens adaptacijas, tinkamas mišrioms grupėms.
8. Naudoti judesiu grįstas praktikas savireguliacijai ir kūniškumo (embodiment) stiprinimui.
9. Teikti kultūriškai ir kontekstualiai jautrias instrukcijas.

5.2 Turinys

Gebėjimų stiprinimo programos 5 modulis orientuotas į **mokymo strategijas, skatinančias dalyvavimą ir įsitraukimą**. Trauma didina netoleranciją nenuspėjamumui, todėl instrukcijos turi būti kuriamos taip, kad sumažintų kognityvinį ir emocinį krūvį. Pavyzdžiui, kiekvieną užsiėmimą rekomenduojama pradėti trumpa darbotvarke – paaiškinant, kas vyks ir kokia tvarka – arba naudoti pastovius ritualus (tas pats apšilimas, ta pati užsiėmimo pradžios ir pabaigos struktūra).

Treneriai turėtų skaidyti kiekvieną įgūdį į mažus, lengvai įveikiamus žingsnius, kad sumažėtų pervargimo ar „užsiblokavimo“ rizika. Taip pat svarbu siūlyti skirtingo sudėtingumo lygius, kad dalyviai galėtų patys pasirinkti jiems tinkamą iššūkį, bei suteikti mažo intensyvumo alternatyvas (pvz., ėjimą vietoje bėgimo), leidžiančias dalyvauti net esant mažesnei energijai ar reguliacijos sunkumams.

Treniravimas turi aktyviai kompensuoti traumos sukeltą autonomijos praradimą. Daugelis išgyvenusiųjų patyrė aplinką, kurioje pasirinkimai buvo atimti arba ignoruojami, todėl net ir nedideli sprendimai sporto kontekste gali tapti reikšmingu savarankiškumo atkūrimo veiksniumi. Autonomijos atkūrimas yra esminis reintegracijos aspektas ir lemia geresnius treniravimo rezultatus – dalyviai labiau pasitiki, yra labiau motyvuoti ir ilgiau išlieka įsitraukę.

Traumos dirgikliai gali pasireikšti sustingimu, užsisklendimu, sujaudinimu ar staigia sumaištimi. Tai nėra sąmoningi pasirinkimai, o automatinės streso reakcijos, susijusios su išlikimo mechanizmais (Porges, 2011; van der Kolk, 2014). Treneriai gali palaikyti savireguliaciją, pritaikydami instrukcijas taip, kad sumažintų spaudimą ir atkurtų saugumo jausmą.

Modulyje taip pat nagrinėjamas **stiprybėmis grįstas, nesmerkiantis grįžtamasis ryšys**. Kadangi gėda ir nesėkmės baimė yra pagrindinės dalyvavimo kliūtys, grįžtamasis ryšys turi būti orientuotas į pastangas, atkaklumą ir savireguliaciją, o ne vien į rezultatą. Rekomenduojama vengti viešo taisymo, teikti trumpą, individualų grįžtamąjį ryšį, pabrėžti asmeninę pažangą („Šiandien tavo judesių koordinacija šiame pratime buvo geresnė – puikiai padirbėta“) ir vesti individualų pažangos stebėjimą. Tai padeda dalyviams lyginti save su ankstesniais savo pasiekimais, o ne su kitais.

Modulis remiasi **įgalinimu grįstais treniravimo modeliais**. Įgalinimas sporto kontekste reiškia santykių kūrimą, kurie prieštarauja išnaudojimo patirčiai. Kadangi daugelis aukų buvo veikiami kontrolės, prievartos ir nenusėjamumo, treniravimo aplinka turi būti bendradarbiaujanti, nuosekli ir pagarbi, leidžianti dalyviams palaipsniui patirti save kaip veikėjus, o ne kitų sprendimų objektus (Deci & Ryan, 2000; van der Kolk, 2014).

Taip pat nagrinėjamas **bendradarbiavimu, o ne konkurencija grįstas grupės dizainas**. Konkurencija daugeliui aukų didina socialinę grėsmę ir silpnina priklausymo jausmą, todėl grupinės veiklos turėtų akcentuoti bendrus tikslus, partnerystę ir rotuojamas mažas grupes.

Modulis apima ir **kelis dalyvavimo kelius grupėje**. Dalyvavimas nebūtinai turi būti tik fizinis – galimi tokie vaidmenys kaip laiko stebėtojas, organizatorius, motyvatorius, taip

pat stebėjimas prieš įsitraukiant fiziškai. Tai leidžia išlaikyti ryšį su grupe net svyruojant emocinėms galimybėms.

Darbas su mišriomis grupėmis yra ypač aktualus, nes dauguma trenerių dirba su grupėmis, kuriose tik dalis dalyvių turi prekybos žmonėmis patirties. Tyrimai rodo, kad į traumą orientuotas treniravimas yra naudingas daugumai sportininkų, nepriklausomai nuo jų patirties (Hertzler-McCain et al., 2023). Todėl rekomenduojama integruoti skirtingus tempus, intensyvumus ir vaidmenis tiesiog į užsiėmimo struktūrą, leidžiant dalyviams prisitaikyti be stigmatizacijos.

Modulyje nagrinėjamas **kūniškumas, savireguliacija ir judesio vaidmuo**. Trauma dažnai sutrikdo interocepriją – gebėjimą jausti vidines kūno būsenas – todėl judesiu grįstos praktikos, akcentuojančios saugumą, nuspėjamumą ir laipsnišką sensorinį įsitraukimą, gali padėti atkurti ryšį su kūnu.

Taip pat analizuojamos **kultūriškai ir kontekstualiai jautrios instrukcijos**. Aukos atstovauja skirtingoms kultūrinėms ir kalbinėms aplinkoms, todėl svarbu atsižvelgti į kuklumo normas, lyties dinamiką, fizinio kontakto ribas, naudoti vizualines instrukcijas vietoje sudėtingų verbalinių paaiškinimų bei aiškiai apibrėžti vaidmenis ir lūkesčius grupėje.

- Kuklumo normos, lyčių dinamika ar ribos, susijusios su fiziniu kontaktu: lūkesčiai dėl aprangos, asmeninės erdvės ir lyčių tarpusavio sąveikos skiriasi priklausomai nuo kultūrinio konteksto ir gali būti ypač jautrūs asmenims, turintiems trauminės patirties. Galimybė rinktis atstumą, darbą porose ir aprangą padeda išlaikyti saugumo ir komforto jausmą.
- Kalbos barjerai (vaizdinių demonstracijų, paprastų kalbinių ženklų naudojimas): stresas gali apsunkinti žodinių instrukcijų suvokimą. Universalių vizualinių ženklų,

tokių kaip „pauzė“, „pasiruošę“, „gerai“, naudojimas sumažina priklausomybę nuo kalbos.

- Kultrinės sporto, hierarchijos ar vaidmenų grupėje reikšmės: vaidmenys grupėje ir trenerio pozicija dalyviams gali turėti skirtingą prasmę. Aiškus lūkesčių įvardijimas – pavyzdžiui, kaip užduoti klausimus, kaip teikiamas grįžtamasis ryšys ir ką reiškia bendradarbiavimas – padeda sumažinti neapibrėžtumą.

5.3 Mokymų metodai

1. Įvadas į 5 modulį
2. Trauminių reakcijų atpažinimas per trumpus scenarijus (grupinė diskusija)
3. Nuspėjamos struktūros ir aiškių perėjimų naudojimas (demonstracija ir darbas mažose grupėse)
4. Žingsnis po žingsnio progresijų kūrimas (darbas grupėse)
5. Pasirinkimų palaikymas per aiškią kalbą (darbas porose)
6. Saugi reakcija, kai dalyvis tampa per daug stimuliuotas (demonstracija ir diskusija)
7. Stiprybėmis grįžtas, nelyginamasis grįžtamasis ryšys (darbas porose)
8. Grupinių veiklų pritaikymas mišrioms grupėms (grupės dizaino užduotis)
9. Paprastos įžeminimo technikos kūniškumui ir savireguliacijai (vedama praktika)
10. Kultūrinis ir kontekstinis jautrumas (atvejų analizė)
11. Vertinimas (individualus testas)

5.4 Vertinimas

Šio modulio vertinimo strategija orientuota į dalyvių **žinių, refleksijos ir praktinio gebėjimo taikyti strategijas**, skatinančias prekybos žmonėmis aukų dalyvavimą ir įsitraukimą, įvertinimą.

5.5 Literatūra ir šaltiniai

- Berger, E. (2024). *Trauma-informed practice in physical activity programmes for individuals exposed to childhood trauma*. Health Promotion International. Advance online publication. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/38153107/>
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). *The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior*. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
- Farb, N. A., Segal, Z. V., & Anderson, A. K. (2015). Attentional modulation of primary interoceptive and exteroceptive cortices. *Cerebral Cortex*, 23(1), 114–126. <https://academic.oup.com/cercor/article-abstract/23/1/114/330585?redirectedFrom=fulltext>
- Freire, P. (1996). *Pedagogy of the oppressed* (Rev. ed.). Penguin Books. (Original work published 1970)
- Herman, J. L. (1992). *Trauma and recovery: The aftermath of violence—from domestic abuse to political terror*. Basic Books.
- Hertzler-McCain, E. A., McQuillen, A., Setty, S., Lopez, S., & Tibbetts, E. (2023). Trauma prevalence and desire for trauma-informed coaching in collegiate sports: A mixed-methods study. *Social Sciences*, 12(10), 550. <https://www.mdpi.com/2076-0760/12/10/550>
- Kirmayer, L. J. (2012). *Rethinking cultural competence*. *Transcultural Psychiatry*, 49(2), 149–164. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1363461512444673>
- Miller, J. B., & Stiver, I. P. (1997). *The healing connection: How women form relationships in therapy and in life*. Beacon Press.
- Perry, B. D. (2006). *Applying principles of neurodevelopment to clinical work with maltreated and traumatized children*. In N. Boyd Webb (Ed.), *Working with traumatized youth in child welfare* (pp. 27–52). Guilford Press.
- Porges, S. W. (2011). *The polyvagal theory: Neurophysiological foundations of emotions, attachment, communication, and self-regulation*. W. W. Norton.

- Shaikh, M., Culver, D., & Forneris, T. (2024). Learning a trauma-sensitive sport model: Programme implementation experiences. *International Sport Coaching Journal*. Advance online publication. <https://journals.humankinetics.com/view/journals/iscj/aop/article-10.1123-iscj.2024-0002/article-10.1123-iscj.2024-0002.xml>
- Siegel, D. J. (2012). *The developing mind: How relationships and the brain interact to shape who we are* (2nd ed.). Guilford Press.
- Schinke, R. J., Stambulova, N. B., Si, G., & Moore, Z. (2019). *International Society of Sport Psychology position stand: Athletes from underserved, underrepresented, and marginalized populations*. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 17(4), 452–479. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1612197X.2019.1570473>
- Substance Abuse and Mental Health Services Administration. (2014). *SAMHSA's concept of trauma and guidance for a trauma-informed approach* (HHS Publication No. SMA 14-4884). U.S. Department of Health and Human Services.
- Van der Kolk, B. A. (2014). *The body keeps the score: Brain, mind, and body in the healing of trauma*. Viking.

5.6 Modulis 5- „Power Point“ pristatymas

<https://www.recover-project.eu/wp-content/uploads/articulate-It/m5/story.html>

6. Module 6- Bendradarbiavimo būdai tarp skirtingų specialistų

Šis modulis suteikia praktinį įvadą, kaip skirtingų sričių specialistai gali dirbti kartu tarpusavyje ir su išgyvenusiais, siekdami kurti ir įgyvendinti sportu grįstas atsigavimo ir reintegracijos iniciatyvas prekybos žmonėmis aukoms. Pagrindinis modulio tikslas – suteikti dalyviams gebėjimų suprasti profesinius vaidmenis, efektyviai koordinuoti pagalbą ir bendrai kurti saugias, prasmingas bei traumai jautrias sporto veiklas, kurios realiai prisideda prie atsigavimo proceso.

6.1 Modulio rezultatai

Baigę šį modulį, dalyviai gebės:

1. Suprasti tarpdisciplininio bendradarbiavimo vertę sportu grįsto atsigavimo ir integracijos kontekste, pripažįstant, kodėl skirtingi specialistai turi dirbti kartu, o ne izoliuoti.
2. Įvardyti pagrindinius specialistų, dirbančių su prekybos žmonėmis aukomis (socialinių darbuotojų, psichologų, teisės specialistų, sveikatos priežiūros darbuotojų, trenerių), vaidmenis ir atsakomybes bei suprasti, kaip šie vaidmenys papildo vienas kitą atsigavimo kelyje.
3. Atpažinti kiekvienos profesijos ribas ir apribojimus, suprantant, ką kiekvienas specialistas gali ir ko negali daryti, ir kodėl profesinių ribų laikymasis yra būtinas saugumui ir veiksmingumui.
4. Paaiškinti struktūruotos koordinacijos svarbą kuriant sportu grįstas iniciatyvas, įskaitant vaidmenų aiškumą, komunikaciją, nukreipimo (referral) procesus ir bendrus tikslus.

5. Taikyti tvirtų partnerystių kūrimo principus, įskaitant poreikių identifikavimą, partnerių pasirinkimą, lūkesčių suderinimą, veiksmų koordinavimą ir atsakomybių apibrėžimą.
6. Suprasti bendrakūros (co-creation) procesą su vietos suinteresuotaisiais subjektais ir išgyvenusiais, pripažįstant, kodėl dalyvavimas, bendras sprendimų priėmimas ir kontekstualizuoti sprendimai didina iniciatyvų aktualumą ir tvarumą.
7. Įtraukti išgyvenusius asmenis ir vietos veikėjus į nedidelės sportu grįstos iniciatyvos kūrimą, taikant suinteresuotųjų šalių žemėlapi, bendrą planavimą ir koordinuotus veiksmus, kaip praktikuojama modulio veikloje.

6.2 Turinys

Gebėjimų stiprinimo programos 6 modulis nagrinėja, kaip skirtingi specialistai prisideda prie prekybos žmonėmis aukų atsigavimo ir reintegracijos per sportą ir kaip koordinuoti bei dalyvaujantys metodai didina sportu grįstų iniciatyvų poveikį. Turinys suskirstytas į tris tarpusavyje susijusius blokus, kurie veda dalyvius nuo profesinių vaidmenų supratimo iki veiksmingų partnerystių kūrimo ir iniciatyvų bendrakūros su išgyvenusiais bei vietos bendruomene.

Pirmasis blokas analizuoja skirtingų specialistų, dirbančių su išgyvenusiais, vaidmenis ir tai, kaip jie susikerta sportu grįstoje iniciatyvoje. Socialiniai darbuotojai vertina poreikius, koordinuoja paslaugas ir aktyvuoja socialinius išteklius; psichologai sprendžia traumas padarinius ir užtikrina emocinį stabilizavimą; teisės specialistai saugo teises, teikia konsultacijas ir užtikrina konfidencialumą; sveikatos priežiūros specialistai stebi fizinę būklę ir nustato pasirengimą dalyvauti sporto veiklose. Sporto treneriai ir fasilitatoriai kuria saugią ir įtraukią sporto aplinką, o kultūros mediatoriai, pedagogai ir bendruomenės darbuotojai padeda palaikyti komunikaciją ir tęstinumą.

Siekiant aiškumo, šiame bloke pabrėžiamos kiekvieno vaidmens ribos, akcentuojant, ką kiekvienas specialistas gali ir ko negali daryti. Tai padeda išvengti vaidmenų painiavos, stiprina apsaugos (safeguarding) mechanizmus ir leidžia veiksmingai papildyti vieniems kitus.

Pagrindiniai pavyzdžiai:

- Treneris nepakeičia psichologinės ar teisinės pagalbos.
- Teisės specialistas neteikia psichikos sveikatos paslaugų.
- Sprendimai dėl sveikatos priklauso kvalifikuotiems medicinos specialistams.

Suprasdami šiuos skirtumus, dalyviai mokosi, kaip kiekvienas veikėjas prisideda prie holistinio ir saugaus atsigavimo proceso.

Antrasis blokas skirtas koordinuoto darbo tarp organizacijų svarbai, kuri didina sportu grįstų intervencijų veiksmingumą. Dalyviai nagrinėja, kodėl bendradarbiavimas didina saugumą, palaiko pagalbos tęstinumą ir užtikrina, kad sporto veiklos būtų suderintos su platesniais išgyvenusiųjų atsigavimo poreikiais.

Šiame bloke pristatomi praktiniai tvirtų partnerystių kūrimo žingsniai. Procesas pradedamas kiekvienos organizacijos stiprybių, ribotumų ir poreikių įvertinimu, siekiant nustatyti reikalingą išorinę kompetenciją ar išteklius. Toliau mokomasi, kaip pasirinkti partnerius, įvertinti tarpusavio papildomumą ir suderinti lūkesčius prieš pradėdant formalų bendradarbiavimą.

- Efektyviai koordinacijai pabrėžiami šie aspektai:
- aiškiai apibrėžti vaidmenys ir atsakomybės;
- reguliarūs ir skaidrūs komunikacijos procesai;

- sutartos sprendimų priėmimo ir tęstinio stebėjimo procedūros;
- bendrų tikslų ir lūkesčių suderinimas nuo pat pradžių.

Taip pat aptariami praktiniai klausimai, tokie kaip išlaidų pasidalijimas, išteklių paskirstymas ir administracinės atsakomybės, atkreipiant dėmesį į skaidrumo svarbą. Analizuojami dažniausi partnerystės iššūkiai – nenuoseklus įsitraukimas ar neaiškūs lūkesčiai – padedant dalyviams juos numatyti ir valdyti.

Trečiasis blokas nagrinėja bendrakūrą kaip dalyvaujamojo metodo, kuriame tiek išgyvenusieji, tiek vietos veikėjai aktyviai formuoja sportu grįstą reintegracijos iniciatyvą. Bendrakūra neapsiriboja konsultavimu – ji akcentuoja bendrą planavimą, bendrus sprendimus ir išgyvenusiujų patirtinių žinių pripažinimą. Išgyvenusiujų įtraukimas stiprina atsakomybės ir nuosavybės jausmą bei užtikrina, kad veiklos atitiktų jų poreikius ir siekius. Vietos suinteresuotieji subjektai suteikia kontekstinį supratimą, išteklius ir ilgalaikę paramą.

Dalyviai supažindinami su praktiniais įrankiais, padedančiais šiam procesui, tokiais kaip:

- suinteresuotųjų šalių žemėlapis, leidžiantis identifikuoti svarbius veikėjus ir jų indėlį;
- bendro planavimo metodai, leidžiantys skirtingiems balsams formuoti veiklas.

Modulis baigiamas praktine užduotimi, kurioje dalyviai, remdamiesi išgyvenusio asmens scenarijumi, sukuria nedidelės apimties sportu grįstą reintegracijos iniciatyvą. Ši užduotis integruoja visą modulio mokymosi turinį – profesinių vaidmenų supratimą, partnerystės kūrimo principus ir bendrakūros strategijas.

6.3 Mokymų metodai

Šis modulis įgyvendinamas kaip savarankiško mokymosi internetinis kursas, kuriame dalyviai savarankiškai pereina turinį, naudodami „PowerPoint“ pristatymą kaip pagrindinę mokymosi priemonę. Kiekviena skaidrė pristato pagrindinę sąvoką ir iš karto pateikia trumpą užduotį ar refleksiją, leidžiančią susieti teoriją su praktika be tiesioginės fasilitacijos.

Kursas grindžiamas skaidrėmis struktūruotu formatu, kuriame naudojami trumpi tekstai, vizualiniai elementai ir veiklų pasiūlymai. Dalyviai mokosi savo tempu, prireikus grįždami prie medžiagos. Nors kursas skirtas individualiam mokymuisi, visos užduotys gali būti atliekamos ir bendradarbiaujant, jei dalyviai pasirenka dirbti su kolegomis naudojant internetines priemones (forumus, bendrus dokumentus ir pan.).

6.4 Vertinimas

Šio modulio vertinimas yra praktinis ir orientuotas į konkrečias veiklas, pateiktas pristatyme. Dalyviai vertinami pagal jų gebėjimą suprasti skirtingų specialistų vaidmenis, kritiškai mąstyti apie partnerystes ir sukurti bazinę sportu grįstą reintegracijos iniciatyvą, remiantis išgyvenusio asmens scenarijumi. Vertinimas atliekamas per tris trumpas užduotis, kurios paprastai atliekamos individualiai (esant galimybei – ir grupėse).

6.5 Modulis 6- „PowerPoint“ pristatymas

<https://www.recover-project.eu/wp-content/uploads/articulate-It/m6/story.html>

7. Papildoma literatūra

7.1 Kipras

Strategijos dokumentas ir veiksmų planas, skirtas prekybos žmonėmis prevencijai, kovai su ja ir aukų apsaugai (2023–2026), nagrinėja prekybos žmonėmis nusikaltimą kaip šiuolaikinės vergovės formą, pažeidžiančią pagrindines žmogaus teises ir dažnai vykdomą tarptautinio organizuoto nusikalstamumo kontekste. Naudos gavėjai yra prekybos žmonėmis aukos, ypač asmenys iš pažeidžiamų grupių, tokių kaip migrantai, prieglobsčio prašytojai, žemės ūkio darbuotojai, moterys ir mergaitės (seksualinio išnaudojimo atvejais) bei asmenys su negalia. Ši praktika yra ketverių metų daugiapakopė nacionalinė strategija, kurią koordinuoja Daugiadalykė koordinavimo grupė kovai su prekyba žmonėmis (MCG). Pagrindinės veiklos keturiuose ramsčiuose apima: prevenciją (I ramstis), baudžiamąjį persekiojimą (II ramstis – nusikaltimo slopinimas), apsaugą (III ramstis) ir partnerystes (IV ramstis – bendradarbiavimas ir koordinavimas). Politiką koordinuoja Daugiadalykė koordinavimo grupė kovai su prekyba žmonėmis (MCG), kuriai pirmininkauja vidaus reikalų ministras, einantis nacionalinio koordinatoriaus pareigas. Kadangi tai yra perspektyvinis veiksmų planas (2023–2026 m.), numatomi rezultatai yra šie: orumo atkūrimas ir reintegracija – sėkminga aukų socialinė reintegracija, apimanti galimybę įsidarbinti ir socialinę reabilitaciją; pagerinta teisingumo sistema – didesnis sėkmingų nusikaltėlių baudžiamojo persekiojimo atvejų skaičius ir greitesnės teismo procedūros prekybos žmonėmis bylose; stipresnė parama aukoms – operatyvesnė ir kokybiškesnė valstybinių tarnybų (ypač socialinės gerovės tarnybų) reakcija visuose darbo su aukomis etapuose; holistinis požiūris – veiksminga, visapusiška ir koordinuota valstybės politika, stiprinant institucines struktūras ir partnerystes su pilietine visuomene.

Šią strategiją papildė **Įstatymo Nr. 60(I)/2014 29 straipsnis**, kuriuo sprendžiama pakartotinio viktimizavimo ir prekybos žmonėmis aukų kriminalizavimo problema.

Pagrindinis šio straipsnio tikslas – apsaugoti aukų orumą ir teises, teisiškai užtikrinant, kad jos nebūtų baudžiamos ar persekiojamos už nusikalstamas veikas, kurias buvo priverstos padaryti. Ši nuostata yra teisėkūros pagrindu įtvirtinta imuniteto (nepersekiavimo) praktika, kurios taikymą prižiūri Generalinio prokuroro tarnyba. 29 straipsnyje nustatyta, kad aukos neturi būti baudžiamos už nusikalstamas veikas, jei jos buvo tiesioginė jų, kaip prekybos žmonėmis aukų, statuso pasekmė. Šis įstatymo straipsnis užtikrina, kad aukos nebūtų traktuojamos kaip nusikaltėlės, ir yra esminė brandžios kovos su prekyba žmonėmis sistemos priemonė.

Nuorodos :

- *Gerosios praktikos rinkinys dėl Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis įgyvendinimo. Europos Tarybos leidykla. <https://edoc.coe.int/en/trafficking-in-human-beings/7203-compendium-of-good-practices-on-the-implementation-of-the-council-of-europe-convention-on-action-against-trafficking-in-human-beings.html#>*
- Įstatymas Nr. 60(I)/2014 dėl prekybos žmonėmis ir asmenų išnaudojimo prevencijos ir kovos su ja bei su aukų apsaugos. [https://www.unodc.org/cld/en/legislation/cyp/law_60i_on_prevention_and_combating_of_trafficking_and_exploitation_of_persons_and_protection_of_victims/law_60i_on_prevention.html](https://www.unodc.org/cld/en/legislation/cyp/law_60i_on_prevention_and_combating_of_trafficking_and_exploitation_of_persons_and_protection_of_victims/law_60i_on_prevention_and_combating_of_trafficking_and_exploitation_of_persons_and_protection_of_victims/law_60i_on_prevention.html)
- *Strateginis dokumentas ir veiksmų planas prekybos žmonėmis prevencijai ir kovai su ja bei aukų apsaugai 2023–2026 m. Kipro Respublikos Vidaus reikalų ministerija. [https://www.dmsw.gov.cy/dmsw/sws.nsf/All/81A63BFD73218C51C2258B20002A5486/\\$file/STRATEGY%20DOCUMENT%20AND%20ACTION%20PLAN_WEB.pdf?OpenElement](https://www.dmsw.gov.cy/dmsw/sws.nsf/All/81A63BFD73218C51C2258B20002A5486/$file/STRATEGY%20DOCUMENT%20AND%20ACTION%20PLAN_WEB.pdf?OpenElement).*
- *Prekybos žmonėmis ir asmenų išnaudojimo prevencijos ir kovos su ja bei aukų apsaugos įstatymas, 2014 m. Kipro Respublikos Teisės komisaro*

biuras. [https://www.mip.gov.cy/dmmip/md.nsf/DAD7D1E2A2C6BC52C225877500380E18/\\$file/ANTI-TRAFFICKING%20LAW.pdf](https://www.mip.gov.cy/dmmip/md.nsf/DAD7D1E2A2C6BC52C225877500380E18/$file/ANTI-TRAFFICKING%20LAW.pdf)

7.2 Graikija

„**Arts Action Network Football Club**“ (AAN FC Athens) buvo įkurtas 2018 m. rugpjūčio 1 d. Pradžioje veikė kaip Graikijos pabėgėlių forumo dalis. Ši iniciatyva siekė skatinti socialinę integraciją, ginti pagrindines žmogaus teises ir puoselėti solidarumą per futbolą bei menines veiklas. Tikslas buvo sukurti saugią neformalioje aplinkoje esančią erdvę, kurioje žmonės iš įvairių aplinkų – įskaitant pabėgėlius, migrantus, vietinius gyventojus, įvairių tautybių, rasių ir seksualinių orientacijų asmenis – galėtų jaustis priklausantys bendruomenei, atsikratyti stigmatizuotų tapatybių ir atgauti viltį, tikslą bei motyvaciją gyventi. Iniciatyva skatino dalyvius socialinei priimtinumui ir ilgalaikiai integracijai priimančioje visuomenėje per sportą, varžybas ir kolektyvinę tapatybę. Ji žymiai pagerino dalyvių socialinę sanglaudą ir gerovę – tai liudija atgauta motyvacija, užmegzti socialiniai ryšiai ir atkurtas konkurencingumo jausmas. Komanda tapo bendruomenės centru, remiančiu pažeidžiamus žmones ekstremalių situacijų metu, suteikdama prieglobstį benamiams nariams. Sportas padidino pabėgėlių ir migrantų bendruomenių matomumą, skatindamas teigiamą dalyvių įvaizdį kaip įgudusių, motyvuotų žmonių, turinčių ambicijų, neapsiribojančių jų pabėgėlio statusu. Klubas sėkmingai sprendė vidinius konfliktus per lyderystės intervencijas, stiprindamas pasitikėjimą ir sanglaudą, taip pat sustiprino partnerystes tarp bendruomeninių organizacijų ir naudos gavėjų.

„**Yoga & Sports with Refugees**“ (YSR) iniciatyva sprendžia pabėgėlių ir perkeltų asmenų palaikymo iššūkius Graikijoje, ypač perpildytuose pabėgėlių stovyklose, tokiuose kaip Moria Lesbo saloje, taip pat miesto centruose, kaip Atėnai ir Janina. Pasiekimai: kasdien dalyvauja apie 400 dalyvių, vyksta daugiau nei 20 skirtingų sporto veiklų; sukurtos saugios erdvės, mažinančios stresą ir socialinę izoliaciją; stiprinama bendruomenės

sanglauda; pabėgėliai įgalinami per lyderystės vaidmenis (treneriai ir bendruomenės kūrėjai); didėja moterų dalyvavimas ir LGBTQ+ įtrauktis; pasiekiami teigiami socialinės integracijos rezultatai; mažinami kultūriniai ir religiniai barjerai; rengiami sėkmingi vieši renginiai ir lėšų rinkimo kampanijos, didinančios supratimą apie pabėgėlių problemas.

Šaltiniai: [Arts Action Network Football Club](#) and [Yoga & Sports with Refugees](#)

7.3 Italija

„**Liberi Nantes**“ – Romoje įsikūrusi bendruomeninė sporto asociacija, kuri naudoja sportą kaip priemonę socialinei integracijai. Organizacija siūlo nemokamas ir atviras sporto veiklas, daugiausia futbolą ir lengvąją atletiką, žmonėms, kurie dažnai būna atskirti nuo pagrindinių sporto sistemų. Veiklos organizuojamos ne konkurencinėje, įtraukiamoje ir saugioje aplinkoje, kur dalyvavimas yra savanoriškas ir pritaikytas dalyvių fizinėms bei psichologinėms sąlygoms. Treneriai ir savanoriai taiko neformalų, palaikantį ir pagarbų požiūrį, pabrėždami gerovę, o ne rezultatus. Ši iniciatyva buvo veiksminga pirmiausia todėl, kad sugebėjo sukurti saugią, įtraukiančią ir ne konkurencinę sporto aplinką, pašalinančią daugelį kliūčių, su kuriomis dažnai susiduria pažeidžiami asmenys, įskaitant prekybos žmonėmis aukas. Dalyvavimo mokesčio nebuvimas ir neformalios veiklų struktūros žymiai sumažino ekonomines ir psichologines dalyvavimo kliūtis, skatinant dalyvauti net ir tiems, kurie turi ribotą ankstesnę sporto patirtį. Sėkmės veiksnys buvo ir stiprus dėmesys santykiams bei pasitikėjimo kūrimui. Treneriai ir savanoriai atliko svarbų vaidmenį ne tik kaip sporto fasilitatoriai, bet ir kaip patikimi bei pagarbūs autoritetai, gebantys skatinti priklausymo jausmą ir emocinį saugumą. Laikui bėgant toks santykinis požiūris prisidėjo prie dalyvių pasitikėjimo savimi ir gerovės augimo.

„**UISP – Unione Italiana Sport Per Tutti**“ yra didelė Italijos nacionalinė sporto ir socialinė asociacija, įkurta 1948 m., skatinanti teisę sportuoti visiems žmonėms, nepriklausomai nuo amžiaus, lyties, kilmės ar gebėjimų. Jos veiklos apima bendruomeninį sportą, socialinę įtrauktį, sveikatos skatinimą, kultūrinius renginius ir švietimą per sportą, remiantis principu, kad sportas yra socialinė teisė ir priemonė gerovei, sanglaudai ir lygioms piliečių teisėms. Platus UISP nacionalinis tinklas, apimantis regioninius komitetus visoje Italijoje, leidžia nuosekliai pasiekti vietos bendruomenes ir pritaikyti iniciatyvas įvairių poreikių turinčioms grupėms. Stiprus bendradarbiavimas su viešosiomis institucijomis, NVO ir pilietine visuomene sustiprino gebėjimą pasiekti grupes, kurios dažnai yra atskirtos nuo pagrindinių sporto aplinkų. Integruodama socialines vertybes – tokias kaip įvairovė, solidarumas ir įtrauktis – į kasdienes sporto veiklas ir didelius bendruomenės renginius, UISP stiprina socialinę sanglaudą ir pažeidžiamų asmenų įgalinimą.

Šaltiniai: <https://www.liberinantes.org> and <https://www.uisp.it> UISP

7.4 Lietuva

„**Kicking Off Integration: Using Street Sports to Welcome Refugees**“ – tai Lietuvoje inicijuota iniciatyva, įgyvendinama NVO „Street Sports for All“. Atkreiptas dėmesys, kad migracijos reiškinys pasaulyje spartėja, kai žmonės dėl įvairių priežasčių persikelia iš vienos vietos į kitą: dėl karo, persekiojimo, ekonominių priežasčių arba tiesiog ieškodami geresnės gyvenimo kokybės. Projektas skatina tiesioginį pabėgėlių ir priimančių bendruomenių įsitraukimą ir integraciją ES, kuriant ir organizuojant gatvės sporto veiklas tinkluose.

Tikslas – skatinti tiesioginį bendradarbiavimą tarp pabėgėlių ir vietos bendruomenių per sporto veiklas, mažinti kultūrinius ir socialinius barjerus. Siekta sukurti įtraukiančią ir

saugią aplinką, kur dalyviai jaustųsi bendruomenės dalimi, ugdytų socialinius ir lyderystės įgūdžius, komandinius gebėjimus ir atsparumą. Taip pat siekta stiprinti bendradarbiavimą tarp vietos bendruomenių ir pabėgėlių bei tarptautinių tinklų. Projekto įgyvendinimo metu parengtos metodikos ir gerosios praktikos pavyzdžiai gali būti pritaikyti kitoms bendruomenėms, siekiančioms ilgalaikio poveikio.

Projektas apėmė įvairias veiklas, skirtas skatinti socialinę įtrauktį per sportą. Gatvės sporto užsiėmimai vyko du kartus per savaitę, truko apie 60 minučių ir buvo struktūruoti taip, kad dalyviai galėtų įgyti sporto įgūdžių, sustiprinti bendradarbiavimo ir komandinių gebėjimų žinias. Sporto užsiėmimai buvo pritaikyti skirtingo amžiaus ir patirties dalyviams, suteikiant galimybę dalyvauti komandiniuose ir individualiuose užsiėmimuose. Treneriai ir sporto specialistai teikė individualią pagalbą, mokė kūrybiškai spręsti problemas ir skatino dalyvių motyvaciją. Be šių veiklų, projektas organizavo studijų vizitus į kitas šalis, kur buvo projekto partneriai. Ten dalyviai įgijo patirties, kaip integruoti pabėgėlius į vietos bendruomenes.

Šaltinis: [Kicking Off Integration: Using Street Sports to Welcome Refugees](#)

7.5 Portugalija

„Welcome Sports Club“ siekia spręsti problemas, su kuriomis susiduria migrantai ir pabėgėliai Portugalijoje, bandydami įsidarbinti formalioje darbo rinkoje. Šiems asmenims trukdo nedarbas, pripažintų kvalifikacijų nebuvimas, riboti kontaktai, socialinė stigmatizacija ir izoliacija. Programa reagavo į poreikį sukurti įtraukiančius ir efektyvius kelius, derinančius įsidarbinimo pagalbą su įrankiais, stiprinančiais pasitikėjimą savimi, socialinius ryšius ir perduodamus įgūdžius. Sportas čia naudojamas kaip pagrindinė priemonė mobilizuoti dalyvius ir palengvinti sąveiką su darbdaviais. Programa vykdoma Portugalijoje, ypač savivaldybėse, kuriose gyvena migrantai ir pabėgėliai. Naudos gavėjai

yra 18–40 metų amžiaus migrantai ir pabėgėliai, nedirbantys arba ieškantys pirmojo formaliojo darbo.

Welcome Sports Club veikia remdamasis labai personalizuota, žmogų centrine metodika, kurią palaiko nuolatinė pagalba ir kultūriškai jautrus požiūris. Individualios karjeros konsultacijos, nuolatinė priežiūra ir praktinė darbo vietos mentorystė padeda dalyviams judėti savo tempu ir palaiko motyvaciją. Sportas čia atlieka centrinį vaidmenį: kurdamas neformalias, pasitikėjimą skatinančias aplinkas, jis didina dalyvių įsitraukimą, mažina nerimą ir leidžia parodyti perduodamus įgūdžius, tokius kaip komandinė veikla, bendravimas ir atsparumas. Kitas svarbus sėkmės veiksnys yra stiprus ir praktiškas ryšys su darbo rinka. Per darbo turus, trumpas darbo patirties programas, įtraukiančias komandines veiklas ir tiesioginį kontaktą su darbdaviais, įmonės gali pažinti kandidatus ne tik pagal jų CV. Nuolatinė mentorystė padeda darbuotojų išlaikymui, prisitaikant prie darbo rutinų ir lūkesčių. Programos sėkmė slypi jos integracijoje į koordinuotą daugiapakopį ekosistemą. Bendradarbiavimas su AIMA, NVO, savivaldybėmis, sporto organizacijomis ir plačiu darbdavių tinklu sukuria integruotą kelią nuo identifikacijos iki darbo vietos užtikrinimo. Komandos patirtis, lankstumas ir gebėjimas pritaikyti modelį pagal grįžtamąjį ryšį bei duomenis užtikrina, kad intervencija išliktų pagrįsta, atsakinga ir efektyvi.

„Live the Sport, Embrace the Future“ programa sprendžia sudėtingus iššūkius, su kuriais susiduria pabėgėliai atvykę į Portugaliją, ypač dėl ribotų galimybių socialinei įtrauktijai, struktūrizuotų sporto veiklų stokos ir galimybių naudoti sportą kaip gerovės, bendruomenės integracijos ir asmeninio tobulėjimo priemonę. Nuo 2016 m. iniciatyva padarė reikšmingą socialinį ir organizacinį poveikį nacionalinėje priėmimo sistemoje ir sporto ekosistemoje. Daugiau nei 1 500 pabėgėlių dalyvavo veiklose, įgydami prasmingą sporto patirtį, kuri palaiko jų fizinę, psichinę ir socialinę gerovę. Daugelio naujai atvykusių asmenų pirmoji teigiama ir struktūruota patirtis Portugalijoje buvo būtent per šias veiklas,

padedanti mažinti izoliaciją ir stiprinti priklausymo jausmą. Apie 65 % atvykusių pabėgėlių dalyvavo bendruomeniniuose sporto užsiėmimuose, kuriuos skatina ši iniciatyva. Programa sustiprino tarpsektorinį bendradarbiavimą, suburdama vyriausybines institucijas, NVO, sporto federacijas, savivaldybes ir rėmėjus.

7.6 Ispanija

„**Fútbol Más**“ (Ispanija) – tarptautinė ne pelno siekianti organizacija, įkurta Čilėje 2007 m., kuri naudoja sportą ir žaidimą, siekdama stiprinti vaikų ir jaunimo, gyvenančio pažeidžiamose sąlygose, socialinę, emocinę ir fizinę gerovę. Metodika adaptuota pagal „Sports for Development“ (SfD) principus ir traktuoja sportą ne kaip konkurencijos priemonę, bet kaip būdą ugdyti atsparumą. Nors organizacija nedirba tik su prekybos žmonėmis aukomis, daug jaunų žmonių, kuriuos jie remia, patyrė smurtą, perkėlimą, nestabilumą ar kontrolės praradimą. Todėl jų metodika yra puikus pavyzdys treneriams, dirbantiems su prekybos žmonėmis aukomis sporto programose. Pagal organizacijos pasaulinę ataskaitą,

Fútbol Más pabrėžia saugią, nuspėjamą ir įtraukiančią aplinką, kurioje rutina, aiškumas ir įgalinimas pakeičia prievartą ir baimę.

Užsiėmimai „Fútbol Más“ yra pagrįsti nuspėjamumu, emociniu saugumu ir bendrąja atsakomybe. Grupę visada veda du apmokyti specialistai: vienas vykdo veiklą, o kitas stebi emocinius signalus ar padeda dalyviui, jaučiančiamisi sutrikus. Tai atitinka gerąją praktiką, taikomą traumuojančių situacijų kontekste, kai buvimas daugiau nei vieno suaugusio asmens mažina spaudimą ir leidžia greičiau bei ramiau reaguoti į stresą.

„**Sport2live**“ – Barselonoje įsikūrusi ne pelno siekianti organizacija, kuri naudoja struktūrizuotas sporto programas, remdama žmones, atsigaunančius po priklausomybių, psichikos sveikatos sunkumų ir socialinio pažeidžiamumo. Nors

jie nedirba tiesiogiai su aukomis, metodika yra itin naudinga, nes skirta žmonėms, kurie gali būti patyrę nestabilumą, traumą ar kontrolės praradimą. Sport2live sportą naudoja ne tik kaip fizinį aktyvumą, bet kaip palaipsniui vykdomą, nuspėjamą procesą, padedantį dalyviams atgauti pasitikėjimą savimi, saviorganizaciją ir socialinius ryšius. Jų modelis seka aštuonių žingsnių metodiką. „Sport2live“ veikia remdamasi metodika, kuri pabrėžia stabilias rutinas, įtraukų dalyvavimą ir dėmesį individualiems sveikatos bei integracijos poreikiams. Programos sukurtos taip, kad dalyviai galėtų saugiai prisijungti, pasirinktu tempu, palaikant atsigaudymą ir gerovę. Struktūrizuotas, daugiaprofesinis Sport2live dizainas gali būti naudingas aukų programoms, nes parodo, kaip paramą galima organizuoti aplink sporto erdvę, neperkraunant emocinio apdorojimo tiesiog užsiėmimo metu. Tokia struktūra – nuspėjamos rutinos lauke kartu su diskretišku specializuoto personalo sekimu – yra vienas galimas saugumo ir koordinuotos pagalbos balanso modelis.

Šaltiniai:

- Fútbol Más. (2024). Global Report 2024 (English version). <https://futbolmas.org/wp-content/uploads/2025/06/Global-Report-2024-english-version.pdf>
- Interview with Fútbol Más Spokesperson. (2025, June 20).
- Sport2live. (2024). Cómo trabajamos / How we work. <https://www.sport2live.org/que-hacemos/como-trabajamos/>
- Interview with Sports2Life Spokesperson. (2025, July 2).

7.7 ES

EU Physical Activity Guidelines (ES fizinio aktyvumo gairės)

ES fizinio aktyvumo gairės buvo paskelbtos Europos Komisijos 2008 m. Jas rengė ekspertų grupė, dirbanti ES Sporto ir sveikatos darbo grupėje, kuri veikia Švietimo, jaunimo, sporto ir kultūros generalinėje direkcijoje (DG EAC). Gairės siūlo praktines rekomendacijas, kaip skirtingi ES sektoriai – sportas, sveikata, švietimas ir socialinės paslaugos – gali skatinti žmones būti fiziškai aktyvius saugiu, įtraukiamu ir tvariu būdu.

Gairių tikslas – padėti ES valstybėms narėms sukurti sąlygas, palengvinančias reguliarią fizinę veiklą visiems gyventojams. Pabrėžiama, kad dalyvavimas turi būti prieinamas žmonėms skirtingo amžiaus, išsilavinimo ir gebėjimų lygiu. Dokumentas taip pat pabrėžia aiškios komunikacijos, palaikančių aplinkų ir programų, pritaikytų skirtingiems poreikiams, svarbą.

Gairės akcentuoja, kad fizinis aktyvumas nėra tik sporto pasirodymų klausimas, bet prisideda prie fizinės sveikatos, emocinės gerovės ir socialinių ryšių. Skatinamas organizacijų, dirbančių su grupėmis, kurios gali susidurti su dalyvavimo barjeriais, bendradarbiavimas. Tai apima programas, kurios naudoja sportą bendruomenės, sveikatos ar atkūrimo kontekstuose.

Treneriams ir praktikams, dirbantiems su prekybos žmonėmis aukomis, ES fizinio aktyvumo gairės suteikia platesnį Europos kontekstą, remiantį įtraukų praktikavimą. Jos pabrėžia saugių ir nuspėjamų sporto aplinkų kūrimo svarbą, skirtingų dalyvavimo būdų pasiūlymą ir nereikalingo spaudimo mažinimą. Nors gairės nėra skirtos tik prekybos žmonėmis aukoms, jų bendri principai – prieinamumas, aiškumas, įtrauktis ir tarpsektorinis bendradarbiavimas – yra aktualūs rengiant sporto užsiėmimus, pritaikytus dalyviams su įvairiomis patirtimis.

Nuoroda: https://health.ec.europa.eu/publications/eu-physical-activity-guidelines_en

HealthyLifestyle4All Campaign

„HealthyLifestyle4All“ kampanija yra Europos Komisijos 2021 m. inicijuotas projektas, skatinantis sveikesnius gyvenimo įpročius visose ES gyventojų grupėse. Kampanijos tikslas – sujungti sportą, sveikatą, švietimą ir pilietinę visuomenę, remiant veiklas, kurios palengvina subalansuotos mitybos, fizinio aktyvumo ir kasdienės gerovės įpročių įsisavinimą.

Kampanija skatina tris pagrindines idėjas: didinti sveikų gyvenimo įpročių matomumą, palengvinti fizinio aktyvumo prieigą skirtingoms grupėms ir stiprinti bendradarbiavimą tarp organizacijų, veikiančių sveikatos ir sporto srityse. Pabrėžiama, kad fizinis aktyvumas turi būti saugus, įtraukiantis ir pritaikytas žmonių poreikiams, o bendruomenės, sporto organizacijos, mokyklos ir vietos valdžia gali kurti palaikančias aplinkas.

Treneriams ir praktikams HealthyLifestyle4All suteikia bendrą ES politikos kontekstą, pabrėžiantį sporto svarbą sveikatai, prevencijai ir socialiniam dalyvavimui. Nors kampanija nėra skirta tik aukoms, jos principai – prieinamumas, tarpsektorinis bendradarbiavimas ir dėmesys gerovei – yra svarbūs programoms, naudojančioms sportą atkūrimo ir reintegracijos kontekstuose. Treneriai gali pasitelkti šią kampaniją, kad suprastų, kaip jų darbas dera su platesnėmis ES pastangomis skatinti sveikesnes ir aktyvesnes bendruomenes.

Nuoroda: <https://sport.ec.europa.eu/healthylifestyle4all>

8. Išvados

Apibendrinant, RECOVERy programos gebėjimų stiprinimo modulio kūrimas yra esminis žingsnis siekiant remti prekybos žmonėmis aukų reintegraciją per sportą. Sporto specialistų ir trenerių įgalinimas gali reikalauti papildomų pastangų ir išteklių; vis dėlto šis gebėjimų stiprinimo modulis siekia suteikti įvairių profesijų atstovams reikiamą informaciją ir padėti sukurti pagrindą tam, kad prekybos žmonėmis aukos galėtų prisijungti prie sporto veiklų ir iš jų gauti naudą.

Dalyvių atsigavimo procesas prasideda nuo aplinkinių žmonių įsitraukimo, o didinant sąmoningumą ir kuriant ilgalaikį poveikį bendruomenėje galima atskleisti sporto galią kuriant saugią ir palaikančią aplinką.

